



VIA University
College

Evaluering af klovneindsatsens
bidrag til personcentreret omsorg
for mennesker med demens

Forglem migej

Af Anders Møller Jensen
Forsknings- og udviklingskonsulent, ph.d.
VIA University College



Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Personcentreret demensomsorg og klovnetoden	4
Teoretisk beskrivelse af personcentreret demensomsorg	4
Teoretisk beskrivelse af klovnetoden	5
Introduktions- og refleksionsworkshop	6
Introduktionsworkshop	6
Refleksionsworkshop	7
Klovnene i plejehverdagen	8
Resultater fra deltagerobservation på plejehjem (2024)	8
Klovnebesøg i praksis	8
Klovnebesøgenes betydning for beboerne	9
Klovnebesøgenes betydning for personalet	9
Læringsudbytte for personalet	11
Effekten af klovneinterventionen	13
NPI-NH-undersøgelsen	13
MIDAS-undersøgelsen	15
Barriererne for klovneindsats i plejehverdagen	18
Undersøgelsesdesign	18
Litteraturgennemgang	18
Interviews med ledere	19
Interviews med personale	20
Klovnetodens bidrag til personcentreret demensomsorg	22
Personalets perspektiv – klovnetoden som praksisnær lærings- og refleksionsramme	22
Ledelsens perspektiv – organisatorisk forankring og legitimering af relationelt arbejde	22
Perspektiver i forhold til nationale anbefalinger til demensomsorgen	23
Konklusion og anbefalinger	24
Litteraturliste	26

Indledning

Danske Hospitalsklovne har i samarbejde med Aarhus og Norddjurs kommuner i 2024 – 2026 gennemført to projektforsløb med klovneindsatser på plejecentre. Projektforsløbene er støttet af Tennisfonden, Helsefonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond (2024) og TRYG-fondens regionale pulje (2025-2026).

Projektforsløbene i 2024 og 2025-2026 bestod begge af faste ugentlige klovnebesøg på plejecentrene kombineret med workshops for personalet med fokus på samarbejde, refleksion og læring. Der blev afholdt en introduktionsworkshop i starten af forløbet, en refleksionsworkshop midtvejs og et afslutningsevent med fokus på fejring og forankring. Projektforsløbene på plejecentrene i 2024 havde en varighed af fire måneder, mens projektforsløbene i 2025-2026 varede syv måneder og byggede videre på den læring, der var opnået gennem projektet i 2024.

VIA University College har forestået en samlet undersøgelse af forløbene, som består af et kvalitativt feasibility studie (2024) samt en virkningsevaluering og en undersøgelse af, hvordan klovneindsatsen kan indgå som et element i den personcentrede omsorg på demensområdet (2025-2026).

Denne rapport præsenterer resultaterne af det samlede undersøgelsesforløb, der har haft til formål at undersøge og dokumentere klovnemethodens anvendelse og bidrag til demensplejen med særligt fokus på personcentreret demensomsorg. Overordnet er undersøgelsen designet som et kombineret kvalitativt og kvantitativt studie, hvor deltagerobservationer, interviewdata og standardiserede måleinstrumenter (NPI-NH og MIDAS) tilsammen danner grundlag for analysen. I rapporten skelnes mellem klovnemethoden – det arbejde, som udføres af de uddannede klovne – og klovneindsatsen, som rummer besøget af klovne, samt øvrige aktiviteter i forløbet.

Formålet med rapporten er at skabe et samlet, nuanceret og forskningsbaseret vidensgrundlag for klovnemethodens bidrag til personcentreret demensomsorg. Rapporten har særligt fokus på:

- Hvordan klovneindsatsen opleves og anvendes i plejecentrets hver dag
- Hvordan klovneindsatsen påvirker mennesker med demens i hverdagen
- Hvordan klovnemethoden kan understøtte personalets refleksion, læring og faglige udvikling
- Hvilke organisatoriske og kulturelle barrierer der eksisterer for implementering af klovneindsatsen i demensplejen
- Hvordan klovnemethoden kan forstås i relation til både Tom Kitwoods teori og nationale anbefalinger til demensomsorgen

Rapporten har desuden til formål at bidrage med konkrete og praksisnære anbefalinger til, hvordan klovnemethoden fremadrettet kan indgå som et supplement til personcentreret demensomsorg.

Af hensyn til anonymitet fremgår konkrete navne på plejecentre og geografiske lokationer ikke af rapporten. De deltagende plejecentre repræsenterer dog forskellige organisatoriske kontekster og beboersammensætninger, hvilket har bidraget til at belyse klovnemethodens anvendelse på tværs af flere typer praksis inden for demensplejen i Danmark.

Personcentreret demensomsorg og klovnetmetoden

Teoretisk beskrivelse af personcentreret demensomsorg

Personcentreret demensomsorg bygger på en grundlæggende forståelse af, at mennesker med demens fortsat er hele mennesker med følelser, behov, præferencer og sociale relationer. Omsorgen retter sig derfor ikke alene mod sygdommen og dens symptomer, men mod det menneske, der lever med demens. Formålet er at understøtte trivsel, værdighed og livskvalitet gennem en omsorg, der tager udgangspunkt i den enkeltes livshistorie, ressourcer og aktuelle livssituation.

Et centralt element i den personcentrerede tilgang er forståelsen af adfærd og psykiske symptomer som meningsfulde udtryk. Når mennesker med demens udviser uro, angst, aggression eller tilbagetrækning, ses dette ikke som vilkårlige forstyrrelser, men som reaktioner på oplevede behov, utryghed, misforståelser eller manglende imødekomme af følelsesmæssige behov. Omsorgens opgave bliver derfor at fortolke og respondere på disse udtryk, frem for ensidigt at korrigere eller kontrollere dem.

Den personcentrerede tilgang til demensomsorg kan beskrives ud fra Tom Kitwoods arbejde, hvor begrebet personhood er centralt. Kitwood definerer personhood som den status, der gives et menneske af andre i relationelle og sociale sammenhænge. Personhood opretholdes gennem anerkendelse, respekt og gensidige relationer – også når kognitive funktioner forringes.

Ifølge Kitwood er det ikke demenssygdommen i sig selv, der opløser personhood, men derimod omgivelsernes måde at møde og behandle mennesket på. Når mennesker med demens ignoreres, infantiliseres eller reduceres til deres funktionsnedsættelser, opstår det, Kitwood betegner som malign social psykologi. Dette kan føre til tab af identitet, værdighed og den enkeltes oplevelse af at være betydningsfuld.

Den personcentrerede omsorg søger derimod aktivt at styrke personhood gennem relationer præget af empati, nærvær og respekt. Kitwood identificerer en række grundlæggende psykologiske behov hos mennesker med demens, herunder behov for:

- Tilknytning
- Identitet
- Inklusion
- Beskæftigelse
- Trøst

Opfyldelsen af disse behov er afgørende for den enkeltes trivsel og oplevelse af livskvalitet. Personcentreret demensomsorg forudsætter kontinuitet i relationerne, kendskab til den enkelte persons livshistorie samt et omsorgsmiljø præget af tryghed og genkendelighed. Omsorgen tilpasses løbende den enkeltes kognitive, følelsesmæssige og sociale forudsætninger, og tager hensyn til både tidligere erfaringer og aktuelle behov.

Medarbejderens rolle er central i denne tilgang. Det relationelle arbejde kræver faglig refleksion, tid til nærvær og en organisatorisk ramme, der giver mulighed for at prioritere relationer frem for udelukkende praktiske opgaver. Personcentreret omsorg begynder således ikke kun i mødet med borgeren, men også i måden medarbejdere støttes, anerkendes og inddrages i omsorgsarbejdet.

Personcentreret demensomsorg repræsenterer et omsorgsparadigme, hvor mennesket altid sættes før sygdommen. Med Tom Kitwoods teori som teoretisk fundament forstås demens ikke som et tab af personhood, men som en livstilstand, hvor personhood fortsat kan bevares og styrkes gennem relationel, anerkendende og meningsfuld omsorg. Målet er at understøtte menneskers fortsatte oplevelse af at være et menneske – også selv om de har demens.

Teoretisk beskrivelse af klovnetoden

Danske Hospitalsklovne beskriver klovnetoden som en relationel og kunstnerisk metode til at skabe nærværende møder mellem mennesker. I møderne kan klovnene skabe rum for at ændre stemninger, følelser og relationer, og de kan anerkende det enkelte menneske som dem de er, og dermed styrke menneskers oplevelse af at være betydningsfulde.

Metoden bygger på en fleksibel struktur med tre faser: etablering af kontakt, transformation og integration. Klovnen inviterer til kontakt på en uforpligtende måde og afstemmer mødet efter den enkelte persons reaktioner og signaler. Herefter kan der i samspillet mellem personen med demens, eventuelle pårørende og personale opstå en transformation af situationen. Afslutningsvis arbejder klovnen med at integrere oplevelsen, så stemninger og følelser i situationen sætter et mere varigt aftryk på de mennesker, der er til stede.

Klovnen arbejder ud fra en tilstand af åbenhed, sensitivitet og opmærksomhed på menneskets følelsesmæssige, kropslige og sanselige udtryk. Gennem improvisation udvikler klovnen mødet med udgangspunkt i den enkelte persons initiativer, stemninger og reaktioner. Ved at bringe forskellige kunstneriske værktøjer som kropssprog, stemme, musik, rytme, berøring, rekvisitter og hverdagsgenstande i spil, kan klovnen arbejde med den fysiske og følelsesmæssige energi i rummet, tempo, fokus og status i relationen som virkemidler til at skabe rum for en transformation (Danske Hospitalsklovne 2017).

Den teoretiske beskrivelse af klovnets arbejde ligger således fint i forlængelse af Tom Kitwoods personcentrerede omsorg, og dets ønske om at se personen med demens som et unikt individ. Dermed understøttes følelsesmæssig resonans og oplevelsen af at blive set og husket som en person. Hvor den traditionelle pleje, som Kitwood forsøger at gøre op med, til tider er præget af anonym, upersonlig og omskiftelig omsorg, er klovnetoden personlig og gensidig. Beboeren får ikke kun omsorg, men får også mulighed for selv at udøve omsorg og tage initiativ i eget liv.

Samlet set kan klovnetoden teoretisk forstås som en relationel og øjeblikksorienteret tilgang, der skaber små, men betydningsfulde forstyrrelser i hverdagsrutinerne. Disse forstyrrelser bidrager til livskvalitet, ved at genbekræfte mennesker med demens som hele mennesker – også i en livsfase præget af kognitiv svækkelse.

Introduktions- og reflektionsworkshop

Introduktions- og reflektionsworkshoppen udgør en central del af projektforsløbet, og har til formål at understøtte personalets forståelse for og integration af klovneindsatsen i praksis. Gennem en indledende introduktions- og en efterfølgende reflektionsworkshop skabes der rammer for både metodeformidling, erfaringsudveksling og fælles faglig refleksion. Afsnittet belyser, hvordan workshopperne bidrager til at oversætte klovneметоден til plejehverdagen, samt deres betydning for personalets læring, engagement og udvikling af en personcentreret omsorgspraksis.

Observationerne af introduktions og reflektionsworkshoppen blev gennemført som en del af det kvalitative feasibilitystudie i efteråret 2024. Der blev anvendt deltagerobservation med en passiv observatørrolle, hvor fokus var rettet mod rammesætning, interaktioner, dialoger og deltagernes refleksioner. Observationerne havde til formål at undersøge, hvordan klovneметоден blev formidlet til plejepersonalet, hvordan den blev modtaget, samt hvilke erkendelser og forandringer workshopperne gav anledning til. Data bestod af systematiske feltnoter, med fokus på både verbale udsagn og nonverbal deltagelse fra klovne og plejepersonalet.

Introduktionsworkshop

Introduktionsworkshoppen blev afholdt få uger efter de første klovnebesøg på plejecentrene. Observationerne viste, at workshoppen var tydeligt struktureret med en klar progression fra stemningsskabende indledning til metodeformidling og dialog.

Workshoppen indledtes med fællessang, som fungerede som et aktivt greb til at skabe tryghed og åbne deltagerne for det legende univers. Herefter blev projektets formål, klovneметоден og klovnenes rolle præsenteret. Under observationerne fremgik det tydeligt, at personalets umiddelbare reaktioner var varierede og spændte, fra begejstring og nysgerrighed til forbehold og skepsis – særligt i forhold til relevansen af klovne i en faglig demensomsorg.

De praktiske øvelser, hvor personalet arbejdede med ansigtsudtryk, stemme og kropssprog, blev introduceret gradvist. Denne didaktiske tilgang understøttede deltagernes tryghed og mindskede indledende skepsis. Observationerne viste stigende engagement og latter i løbet af workshoppen, hvilket indikerede en bevægelse fra afstand til aktiv deltagelse. Dialogerne kredsede om konkrete erfaringer fra praksis og gav personalet mulighed for at sætte ord på observationer af beboernes reaktioner under klovnebesøgene.

Resultater fra introduktionsworkshoppen

Observationerne viste, at introduktionsworkshoppen havde en tydelig indvirkning på personalets forståelse og accept af klovneметоден. Indledende skepsis blev i vid udstrækning afløst af anerkendelse, når personalet fik mulighed for at koble metoden til konkrete oplevelser med beboerne. Personalet fremhævede allerede oplevet forbedret humør, øget engagement og mere social kontakt hos beboerne efter klovnebesøgene.

Workshoppen fungerede som et fælles refleksionsrum, hvor personalets tavse viden blev synliggjort og sat i relation til en metodisk ramme. Herved bidrog introduktionsworkshoppen til at skabe et fælles sprog for klovnenes arbejde og dets betydning i en personcentreret omsorgspraksis.

Refleksionsworkshop

Refleksionsworkshoppen blev afholdt ca. 2/3 inde i projektforløbet og havde fokus på erfaringsudveksling, refleksion og overførsel af klovnetodens principper til personalets egen praksis. Observationerne viste, at workshoppen lagde op til større grad af dialog og medejerskab blandt deltagerne.

Workshoppen indledtes med fællessang som overgang fra drift hverdagen til et refleksionsrum. En central aktivitet var en positioneringsøvelse, hvor personalet placerede sig fysisk i rummet ud fra deres oplevelse af klovnetodens anvendelighed i hverdagen. Øvelsen fungerede som katalysator for dialog og synliggjorde både forskelligheder og bevægelse i personalets holdninger. Der blev observeret høj grad af aktiv deltagelse, hvor personalet delte forandringsfortællinger om konkrete beboere. Disse fortællinger omhandlede blandt andet øget ro, mere glæde, øget social aktivitet og stærkere kontakt til beboerne efter klovnebesøgene. De praktiske øvelser, hvor personalet og klovne arbejdede med kropssprog, kontakt og stemning, blev oplevet som direkte overførbare til plejehverdagen.

Resultater fra refleksionsworkshoppen

Refleksionsworkshoppen tydeliggjorde, at klovnetoden ikke alene påvirkede beboernes trivsel, men også personalets faglige selvforståelse. Et centralt resultat var personalets erkendelse af, at humor og leg kan fungere som legitime og fagligt meningsfulde greb i arbejdet med mennesker med demens.

Personalet reflekterede over betydningen af små justeringer i tempo, kropssprog og opmærksomhed og beskrev, hvordan disse elementer kunne styrke relationen til beboerne. Workshoppen resulterede i konkrete idéer til praksisnære initiativer, såsom mere bevidst brug af farver, humor og tematiske aktiviteter i hverdagen.

“Jeg har lært meget af de der workshop ... at se det positive i det ... og få det gode frem, fordi dagen er reddet for vores beboere, hvis vi bare lige gør en god ting.” (Personalet)

Opsamlingen viste en fælles forståelse af klovnene som inspirationskilde til en mere relationel og personcentreret tilgang. Afslutningen med sang og bevægelse styrkede oplevelsen af fællesskab og understregede workshoppens dobbelte fokus på både faglig refleksion og stemningsskabelse.

Samlet viser observationerne, at introduktions og refleksionsworkshoppen fungerede som en væsentlig ramme for oversættelsen af klovnetoden til plejecentrenes praksis. Introduktionsworkshoppen skabte forståelse og accept, mens refleksionsworkshoppen understøttede faglig forankring og ejerskab. Workshopperne bidrog dermed både til synliggørelser af beboernes trivsel og til personalets faglige udvikling og refleksion over relation, nærvær og personcentreret omsorg.

Klovnene i plejehverdagen

Afsnittet belyser, hvordan klovnetoden udfolder sig i den daglige praksis på plejecentre, med fokus på samspillet mellem klovne, beboere og personale. Gennem deltagerobservationer undersøges, hvordan klovnene skaber kontakt, påvirker stemninger og indgår i relationelle møder med mennesker med demens. Samtidig sættes der fokus på beboernes udbytte, personalets læring og de organisatoriske rammer, der har betydning for klovneindsatsen og dens forankring i plejehverdagen.

Deltagerobservationerne blev gennemført som en del af et kvalitativt feasibilitystudie med henblik på at undersøge anvendelsen af klovnetoden på plejecentre målrettet mennesker med demens. Observationsdesignet tog metodisk afsæt i James P. Spradleys deltagerobservationsmodel og kombinerede forskellige grader af deltagelse afhængigt af kontekst.

Observationerne omfattede i alt seks feltdage på to plejecentre i Aarhus Kommune i perioden august til december 2024. De første observationer var beskrivende, med fokus på at kortlægge rammer, aktører og grundlæggende praksis omkring klovnebesøgene. Herefter fulgte fokuserede observationer, hvor opmærksomheden blev rettet mod klovnenes virkemidler, interaktioner med beboere samt samarbejdet med personalet. Afslutningsvis blev der gennemført selektive observationer med særligt fokus på kontaktetablering, stemningsskabelse og klovnetodens kontakt, transformations og integrationsfaser.

Under workshops blev der primært anvendt en passiv observatørrolle, mens der under klovnebesøg i praksis var tale om moderat deltagelse, idet observatøren lejlighedsvist blev inddraget i interaktionerne. Data blev løbende dokumenteret gennem systematiske feltnoter.

Resultater fra deltagerobservation på plejehjem (2024)

Klovnebesøg i praksis

Klovnene ankom til plejecenteret ved 9-tiden. Efter en indledende dialog med en kontaktperson fra personalet var de klar til at arbejde på afdelingerne kl. 9.30. Kontaktpersonen fulgte klovnene den pågældende dag og havde på forhånd planlagt, hvilke beboere der skulle besøges. Interaktionerne fandt oftest sted i beboernes egne lejligheder og afslutningsvis i fællesarealerne, da beboerne naturligt samledes til frokost. I de private rum blev relationen ofte mere rolig og intim, mens fællesrummene gav anledning til fælles stemningsløft og socialt engagement blandt flere beboere.

”Klovnene nærmer sig langsomt beboeren - smiler og har et roligt kropssprog. De indleder kontakten med øjenkontakt, mimik og præsenterer sig selv for beboeren, for at sikre de er velkomne i samværet. Gennem små musikalske eller sanselige indtryk, som kan vække genkendelse eller nysgerrighed skaber klovnene en relation til beboeren og nærvær i situationen. Klovnene er opmærksomme på beboerens reaktioner og tilpasser deres tilgang derefter – hvis beboeren virker åben, kan de forsigtigt indgå i en lille leg, en sang eller en samtale uden krav. Sproget er enkelt og nærværende, og der er god tid til pauser. I stedet for at styre situationen lader klovnene mødet udvikle sig i beboerens tempo. Målet er ikke at underholde, men at skabe en tryk relation og et øjeblik af kontakt, hvor beboeren føler sig set, mødt og anerkendt som det menneske, han eller hun er”, observation fra praksis.

Klovnene anvendte virkemidler som kropssprog, mimik, musik, berøring, tempojustering og rekvisitter til at skabe meningsfulde møder. Klovnene arbejder metodefast så kontakt, transformation og integration som struktur for arbejdet, er let at genkende selv om der blev observeret på forskellige klovne i perioden.

Deltagerobservationerne viste, at klovnebesøgene skabte tydelige øjeblikke af glæde, engagement og følelsesmæssig kontakt hos beboerne. Klovnene arbejdede konsekvent med etablering af kontakt på beboerens præmisser og tilpassede deres tilstedeværelse efter beboerens reaktioner og dagsform. Observationerne dokumenterede, at både verbale og nonverbale udtryk hos beboerne – såsom smil, latter, øjenkontakt og kropslig respons – blev forstærket under klovnebesøgene.

Klovnebesøgenes betydning for beboerne

Observationerne viste, at klovnebesøgene stimulerede både følelsesmæssige, sociale og til dels kognitive funktioner hos beboerne. Personalet meddeler i dialogen med klovnene, at beboerne ofte fremstod mere engagerede eller initiativrige i forbindelse med klovnebesøgene. Personalet rapporterede ofte om et forbedret humør, der rakte ud over selve besøget.

“man kan bare se på nogle beboere, hvor glade de er ... og har fået en stjernestund.” (Personalet)

Det var ikke muligt entydigt at identificere karakteristika blandt beboere, der havde størst udbytte, men variationen i målgruppen tydede på, at klovnetoden kan anvendes bredt på tværs af demensgrader, diagnoser og personligheder. Der blev udvalgt et bredt udsnit af borgere for at sikre, at klovnene ikke udelukkende besøgte de ”lette” og ”nemme” borgere. Faktisk efterspurgte klovnene at besøge beboere, som personalet havde svært ved at stimulere, f.eks. socialt og trivselsmæssigt. Ved flere lejligheder reagerede personalet overrasket over den interaktion, som klovnene formåede at skabe, beboerens tilstand taget i betragtning.

Klovnebesøgenes betydning for personalet

Observationerne dokumenterede, at klovnebesøgene fungerede som en inspirationskilde for personalet i deres omsorgspraksis. Klovnenes måde at arbejde med humor, leg og nærvær bidrog til øget opmærksomhed på relationelle aspekter af omsorgen. Personalet blev mere bevidst om betydningen af kropssprog, tempo og stemning og oplevede, at disse elementer kunne integreres i deres egen praksis. Flere beskrev en oplevelse af øget arbejdsglæde og variation i hverdagen.

“de fanger også ting som ... vi ikke ville se ... som vi så får at vide bagefter.” (Personale)

Deltagerobservationerne viste, at samarbejdet mellem klovnene og personalet var afgørende for udbyttet af besøgene. Kontaktpersonen fungerede som et centralt bindeled og bidrog med vigtig viden om beboernes tilstand, behov og dagsform. Da personalet havde mulighed for at deltage eller observere klovnebesøgene, blev der skabt en større forståelse for klovneindsatsens potentiale, og mulighed for overførsel til den daglige praksis.

Omvendt viste observationerne, at travlhed og organisatoriske rammer i nogle afdelinger begrænsede personalets mulighed for at være til stede under besøgene. Dette påvirkede personalets indsigt i klovnenes arbejde og dermed også det sekundære udbytte i form af faglig inspiration.

Samlet set viser deltagerobservationerne fra efteråret 2024, at klovneметоден har en positiv indvirkning på både beboere og personale i plejecentre for mennesker med demens. Klovnebesøgene skaber meningsfulde relationelle øjeblikke, der understøtter beboernes trivsel, livskvalitet og følelsen af at blive set og anerkendt som person.

Observationsdesignet har gjort det muligt at afdække både den metodiske stringens i klovne-nes arbejde, og de mere subtile sociale og følelsesmæssige effekter af interaktionen. Samtidig peger resultaterne på, at personalets involvering og organisatoriske rammer er afgørende for, i hvilket omfang klovneindsatsen kan forankres i den daglige praksis. Deltagerobservationerne understreger dermed klovneметоден som et værdifuldt bidrag til personcentreret demens-omsorg.

Læringsudbytte for personalet

Afsnittet belyser det læringsmæssige udbytte, som plejepersonalet opnår gennem mødet med klovneметоден i praksis. Med afsæt i data fra observationer af plejehverdagen og workshops, samt data fra interviews med ledere og plejepersonale undersøges, hvordan klovnene fungerer som inspirationskilde og rollemodeller for en mere relationel og personcentreret tilgang til omsorgen.

Klovnebesøgene på plejecentrene har haft et tydeligt læringsmæssigt udbytte for plejepersonalet, særligt i forhold til forståelsen og praktiseringen af personcentreret demensomsorg. På tværs af observationer og interviewdata fremstår klovnene som en vigtig inspirationskilde, der har bidraget til at genaktivere og nuancere personalets opmærksomhed på relation, nærvær og fleksibilitet i plejehverdagen.

“når vi først får beskrevet, hvad det går ud på, og får nogle faglige termer på, så ændrer opfattelsen sig ret hurtigt ... så kan man se, hvad det kan.” (Leder)

Et centralt læringsudbytte består i personalets øgede bevidsthed om relationelt arbejde. Klovnene arbejder konsekvent med at møde borgeren i nuet, uden fast dagsorden, og justerer deres tilgang ud fra borgerens signaler, stemning og ressourcer. Dette har gjort personalet mere opmærksomme på værdien af at gribe små initiativer fra borgerne, bygge videre på interesser og skabe mening i situationen frem for udelukkende at følge faste rutiner. Flere medarbejdere beskriver, at klovnene har synliggjort, at omsorg ikke alene handler om praktiske handlinger, men i høj grad om samvær, opmærksomhed og følelsesmæssig tilstedeværelse.

”Jeg tror, det har tydeliggjort relationsarbejdet for os, ... det at kende vores beboere anderledes, end vi gjorde før, og så det der med spontaniteten, ... altså følge beboerne, hvis de kommer med et eller andet. (Medarbejder)

Klovnebesøgene har også bidraget til en styrket kompetence i nonverbal kommunikation. Personalet har observeret, hvordan klovnene anvender kropssprog, mimik, tempo, stemme og stemning som centrale redskaber i kontakten med mennesker med demens – særligt når sproget er svækket. Denne tilgang har inspireret medarbejderne til i højere grad at bruge nonverbale greb i deres egen praksis. Eksempelvis ved at sænke tempoet, arbejde mere bevidst med kropslig placering eller skabe kontakt gennem fælles handlinger frem for instruktioner.

“de har måske fået noget mere ud af dem ... og så har de fået snakket om nogle andre ting, end det vi kan.” (Personalet)

Et andet væsentligt læringsudbytte knytter sig til mod og kreativitet i plejen. Flere medarbejdere beskriver, at klovnene har legitimeret brugen af humor, leg og uformelle tilgange i omsorgsarbejdet. Det har gjort det lettere for personalet at turde afvige fra vante mønstre og afprøve nye pædagogiske greb i mødet med modstand, tristhed eller isolation hos borgerne. Konkrete eksempler omfatter brug af sang, små rekvisitter, udklædning eller temadage som faste elementer i hverdagen for at skabe glæde og variation.

Læringsudbyttet viser sig også i personalets ændrede blik på borgerne. Klovnene møder borgerne med "friske øjne" og uden de forudindtagede antagelser, som kan opstå i en travl plejehverdag. Dette har givet personalet nye indsigter i borgernes ressourcer, interesser og identitet. Interviewene viser flere eksempler på, at klovnene har afdækket hidtil ukendte sider af borgerne – fx tidligere interesser eller emotionelle ressourcer – som personalet efterfølgende har kunnet arbejde videre med i plejen.

“de har set nogle ting, som vi ikke har set ... hvor jeg nogle gange godt kan undre mig over, at de ser det, når vi har kendt beboerne så længe.” (Personalet)

Endelig peger både observationsdata og interview på, at klovnebesøgene har haft betydning for personalets arbejdsglæde og refleksion over egen praksis. De fælles oplevelser med klovnene har skabt et positivt referencepunkt i personalegruppen og givet anledning til samtaler, refleksion og videndeling på tværs. Flere medarbejdere oplever, at klovnebesøgene har mindet dem om, hvorfor relationelt arbejde er meningsfuldt, og har bidraget til en følelse af faglig stolthed og ny inspiration i hverdagen.

Samlet set viser materialet, at klovnebesøgene ikke alene har effekt i det konkrete møde mellem klovn og borger, men også rummer et væsentligt lærings og udviklingspotentiale for personalet. Når personalet har mulighed for at observere, deltage og reflektere over klovnenes arbejde, fungerer klovnene som rollemodeller for en fleksibel, relationel og personcentreret tilgang til demensomsorg, som kan overføres til den daglige praksis.

Effekten af klovneinterventionen

Afsnittet har til formål at undersøge og dokumentere effekten af klovneinterventionen på mennesker med demens ved brug af både kliniske og observationsbaserede måleinstrumenter. NPI-NH (Neuropsychiatric Inventory – Nursing Home) anvendes til at kortlægge beboernes adfærds- og psykiske symptomer, samt den belastning disse medfører for personalet. Dette giver dermed indblik i både de centrale udfordringer i plejehverdagen, som klovnene involveres i under besøget, og hvilke beboere personalet udvælger til mødet med klovnene.

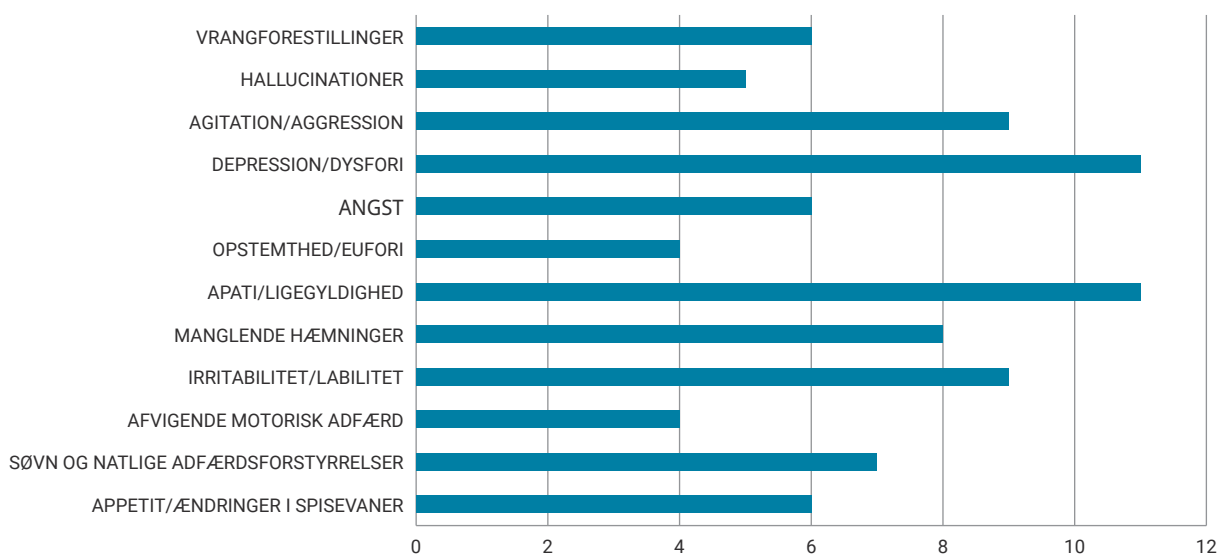
MIDAS (Music in Dementia Assessment Scales) anvendes til at måle ændringer i beboernes engagement og respons i forbindelse med klovnebesøgene. Instrumentet er oprindeligt udviklet til registrering af musikterapeuters arbejde med mennesker med demens, men vurderes som et egnet redskab til registrering af klovneindsatsen.

Samlet bidrager de to instrumenter med komplementære perspektiver, der både belyser behovet for indsatsen og dens konkrete betydning for beboernes trivsel og deltagelse.

NPI-NH-undersøgelsen

I alt blev 32 beboere vurderet ved hjælp af NPI-NH. Analysen viste, at hver beboer i gennemsnit har 2,7 registrerede symptomområder, mens medianen var 3. Det højeste antal registrerede symptomområder var 5 for flere beboere og i ét enkelt tilfælde 6. Dette indikerer en beboergruppe med flere samtidige og overlappende adfærds- og psykiatriske udfordringer i det daglige, hvilket ikke er ualmindeligt for beboere på plejecentre.

Forekomst af symptomer hos de deltagende beboere (antal registreringer i alt)



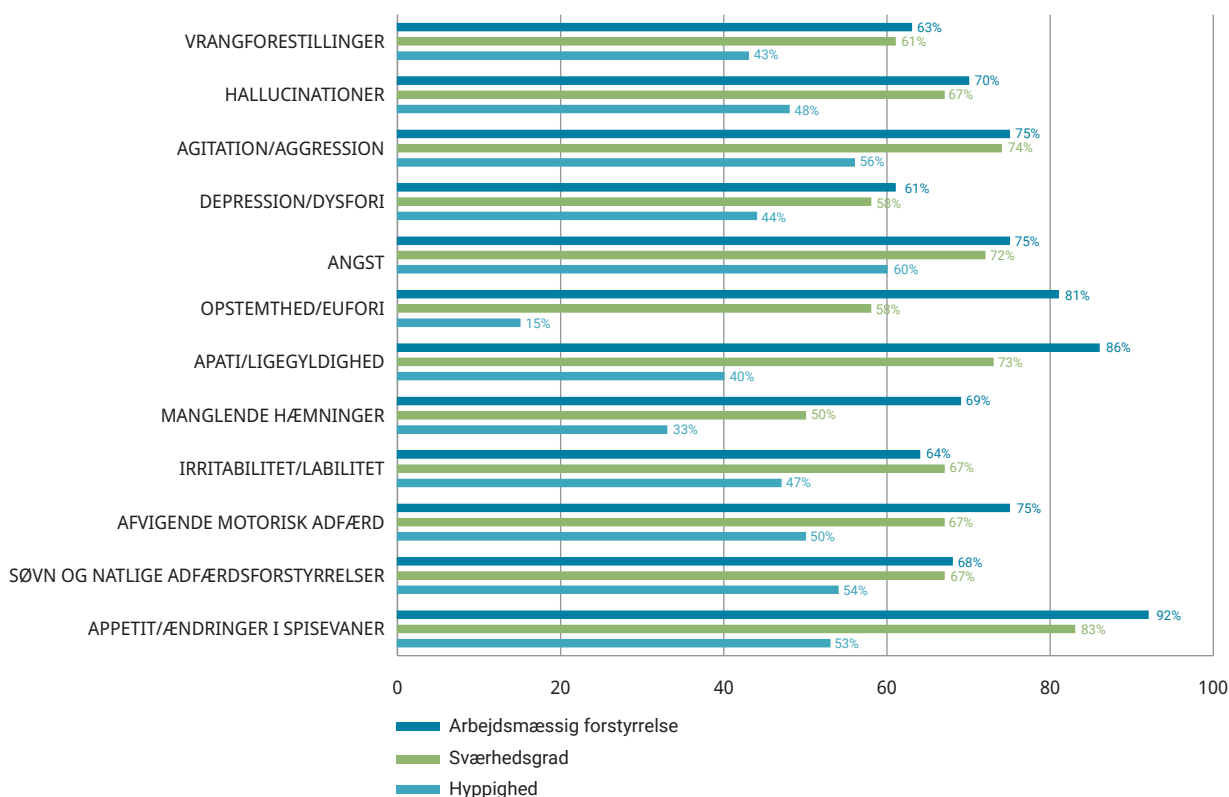
Den samlede forekomst viser tydelige forskelle mellem symptomområderne:

- Depression/dysfori og apati/ligegyldighed er de mest udbredte med 11 registreringer
- Agitation/aggression og irritabilitet/labilitet forekommer 9 gange
- Manglende hæmninger ses i 8 registreringer
- Søvnforstyrrelser forekommer hos 7 beboere
- Angst, vrangforestillinger og appetitændringer forekommer 6 gange
- Hallucinationer er registreret 5 gange
- De lavest forekommende områder er afvigende motorisk adfærd og opstemthed/eufori med 4 registreringer hver

Samlet set fremstår de hyppigst forekommende problemområder som emotionelle og relationelle symptomer (apati og depression) samt udadreagerende adfærd (agitation og irritabilitet) oftest, mens motorisk adfærd og opstemthed/eufori forekommer sjældnere.

Hvis domænerne i NPI-NH-instrumentet præsenteres ud fra dataene om hyppighed, sværhedsgrad og arbejdsmæssig forstyrrelse, tegner der sig et overordnet mønster. Når et symptom er til stede hos beboerne, optræder det typisk med en moderat til høj hyppighed i hverdagen, en moderat sværhedsgrad af symptomet og en moderat til lav arbejdsmæssig belastning. Nedenstående graf viser hyppighed, sværhedsgrad og arbejdsmæssig forstyrrelse for de enkelte symptomer.

Symptomområders hyppighed, sværhedsgrad og arbejdsmæssige forstyrrelse



Flere symptomer forekommer hyppigt i hverdagen, f.eks. apati (89 %), depression (81 %) og agitation (75 %), hvilket viser, at der er tale om tilbagevendende og vedvarende problemstillinger. Samtidig ligger sværhedsgraden for disse symptomer på et moderat niveau, f.eks. apati (73 %), agitation (74 %) og angst (72 %), hvilket indikerer, at symptomerne i væsentlig grad påvirker beboernes trivsel og funktionsniveau, uden nødvendigvis at være i den mest ekstreme ende.

Den arbejdsmæssige forstyrrelse ligger generelt lavere end både hyppighed og sværhedsgrad. For eksempel har apati en arbejdsmæssig belastning på 40 %, depression 44 % og agitation 56 %. Selv ved symptomer med høj hyppighed og sværhedsgrad er belastningen således ofte moderat, og i enkelte tilfælde lav, som ved opstemthed (15 %).

Samlet peger dette på, at personalet i høj grad arbejder med symptomer, der er vedvarende og relativt indgribende for beboerne, men som ikke nødvendigvis altid skaber akutte eller synlige forstyrrelser i arbejdet. Det understreger, at en stor del af omsorgsopgaven består i løbende, relationel og situationsafstemt støtte, snarere end akut håndtering.

Samlet set viser NPI-NH-dataene, at beboerne har komplekse og vedvarende symptom-billeder med ca. 3 samtidige problemområder. Når symptomerne er til stede, optræder de typisk hyppigt, har en moderat sværhedsgrad og medfører en moderat – men sjældent akut – belastning i arbejds-hverdagen. Data peger på, at omsorgsopgaven i høj grad består af løbende relationelt og situationsafstemt arbejde, frem for enkeltstående indsatser. Dette afspejler en plejehverdag, hvor kvaliteten i høj grad afhænger af personalets evne til kontinuerligt at understøtte beboernes trivsel, skabe ro og tilpasse omsorgen til den enkelte i det konkrete møde.

Analysen af NPINH-data viser dermed, at personalet oplever udfordringer med adfærds og psykiske symptomer ved demens, som både forekommer relativt hyppigt, vurderes som belastende i sværhedsgrad og samtidig medfører arbejdsmæssige forstyrrelser.

MIDAS-undersøgelsen

Music in Dementia Assessment Scales (MIDAS) er et observationsbaseret vurderingsinstrument udviklet til at måle engagement og trivsel hos mennesker med moderat til svær demens. Instrumentet er dansk og udviklet til dokumentation af musikterapeuters arbejde med mennesker med demens. MIDAS anvender en visuel analog skala (VAS) til vurdering af fem centrale dimensioner: interesse, respons, initiativ, involvering og nydelse. Instrumentet udfyldes af plejepersonalet om morgenen i timerne før interventionen, og igen inden omsorgsyderen går hjem ved 14-15-tiden. Det muliggør en registrering af ændringer i borgerens tilstand over tid på samme dag.

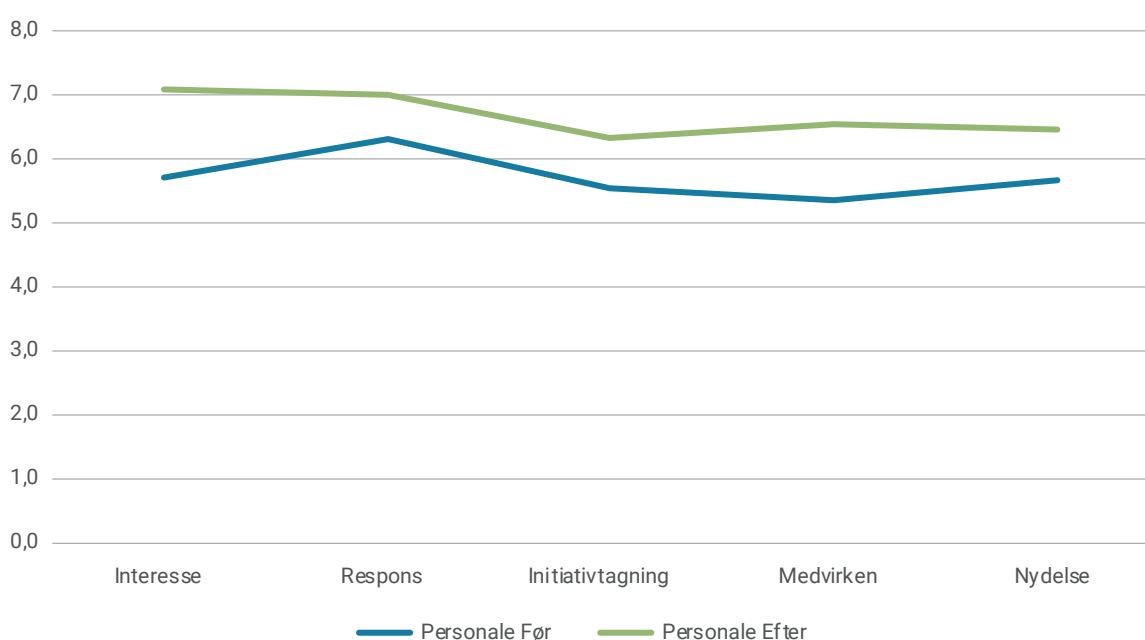
MIDAS er udviklet til at måle effekten i praksisnære relationer og sanselige indsatsformer, hvor effekten ikke nødvendigvis kan måles gennem traditionelle kognitive eller funktionelle tests, men udtrykkes gennem stemning, engagement og deltagelse. MIDAS er således relevant til undersøgelse af hospitalsklovnens arbejde i demensplejen, fordi klovnemetoden – ligesom musikterapi – virker gennem nonverbal kommunikation, emotionel resonans og personafstemt samspil mellem klovne og beboerne. Instrumentet gør det muligt systematisk at registrere, om og hvordan mennesker med demens viser interesse, følelsesmæssig respons og initiativ i mødet med klovnene – også når disse udtryk er subtile eller kropslige. Der blev i efteråret 2024 lavet en pilotafprøvning af, hvordan klovne og personalet nemmest muligt kunne integrere MIDAS på de dage, hvor der var besøg af klovne. Resultaterne viste at information til personalegruppen om hvilke beboere, der i øjeblikket laves

MIDAS registreringer på, er vigtigt. Erfaringer viste, at opgaven ligger bedst ved en medarbejder som i forvejen har et koordinerende ansvar på tværs af afdelinger. I vores tilfælde var det afdelingssygeplejersker, som blev introduceret til instrumentet, og stod for distribution af skemaer til relevante omsorgsyder på dagen, samt indhentning og opbevaring af de udfyldte skemaer.

Samlet set vurderes det, at MIDAS fungerer som et metodisk relevant redskab til at undersøge klovne-metodens bidrag til trivsel og engagement hos mennesker med demens. Da der er store ligheder mellem musikterapeuters arbejde med personafstemthed og klovnenes metodiske tilgang, vurderes det relevant at anvende redskabet til at undersøge effekten af klovne-metoden i demensplejen.

MIDAS-undersøgelsen havde til formål at vurdere effekten af hospitalsklovnes besøg hos mennesker med demens i plejecentre ved hjælp af et systematisk, observationsbaseret måleinstrument. Undersøgelsen blev gennemført i 2025 på to plejecentre og omfattede i alt 29 beboere ud af en mulig maksimalgruppe på 32 deltagere. Plejepersonalet registrerede samlet 89 klovnebesøg ved brug af MIDAS, svarende til en svarprocent på 69,5 %, hvilket vurderes som et acceptabelt datagrundlag for at bruge data til at træffe konklusioner ud fra.

MIDAS-målinger før og efter klovnebesøg (personalets registreringer)



MIDAS måler ændringer i fem centrale områder: interesse, respons, initiativ, medvirken og nydelse. Resultaterne viser en signifikant forbedring ($p < 0,05$) i alle fem dimensioner fra før til efter klovnebesøgene.

Særligt blev der observeret stigninger i beboernes interesse, initiativ og medvirken, hvilket peger på, at klovnebesøgene ikke alene skabte øjeblikkelig glæde, men også understøttede en mere vedvarende aktivering af beboernes engagement i hverdagen. Erfaringer fra musikterapi viser, at netop engagement er tæt forbundet med øget livskvalitet hos mennesker med demens, da det afspejler et grundlæggende behov for at relation, identitet og inklusion imødekommes. I denne optik kan de målte forbedringer i interesse, initiativ og medvirken forstås som et centralt mellemlid mellem interventionen og en bredere oplevelse af trivsel, idet øget engagement skaber bedre forudsætninger for kontakt, samspil og meningsfuld deltagelse i hverdagen. Dette har samtidig en væsentlig prak-

sisnær betydning, da engagerede beboere i højere grad responderer på kontakt og indgår i samarbejde med personalet - hvilket kan lette arbejdet med behovsaflaring og gennemførelse af plejeopgaver. Selvom dette ikke er direkte undersøgt i nærværende studie, peger både observationer og eksisterende viden på, at øget engagement kan bidrage til et mere smidigt samarbejde og dermed understøtte en mere sammenhængende og personcentreret plejepraksis.

Samlet set dokumenterer MIDASresultaterne, at klovnetmetoden har en målbar og positiv effekt på beboernes engagement og trivsel. Effekten ses også hos mennesker med moderat til svær demens, hvor symptomer som apati, depression, agitation og irritabilitet forekommer hyppigt, som NPI-NH-resultaterne dokumenterede. Undersøgelsen understøtter, trods dens begrænsede størrelse og design, dermed brugen af klovnetmetoden som en relevant ikke-farmakologisk og personcentreret indsats, der kan bidrage til øget livskvalitet og meningsfuld kontakt i demensplejen.

Barriererne for klovneindsats i plejehverdagen

Afsnittet belyser de væsentligste barrierer for anvendelsen og forankringen af klovnemetoden i plejehverdagen. Med afsæt i interview med ledere og personale, samt eksisterende forskningslitteratur undersøges både kulturelle, organisatoriske og faglige udfordringer. Der sættes særligt fokus på, hvordan holdninger, tidspres, manglende faglig oversættelse og strukturelle rammer påvirker implementeringen. Derudover undersøges det, hvilke betingelser der er nødvendige for, at klovneindsatsen kan blive et integreret og meningsfuldt element i personcentreret demensomsorg.

Undersøgelsesdesign

For at skabe et bredere indblik i barrierer for implementering af klovneindsatsen på demensområdet, blev der rakt ud til civile organisationer med demens som interesseområde, for at undersøge deres perspektiver. Det var imidlertid ikke muligt at samle tilstrækkeligt data fra organisationer på området. I stedet blev det prioriteret at opjustere den kvalitative del af undersøgelsen med interviews af både ledere og plejepersonale fra plejecentre i Århus og Norddjurs kommuner, som havde haft besøg af hospitalsklovnene. Interviewene fandt sted i efteråret 2025, og havde til formål at belyse erfaringer, oplevelser og vurderinger af klovnebesøgene, med særligt fokus på barrierer for klovneindsatsen i hverdagen.

Personaleinterviewene var kvalitative gruppeinterview, hvor der deltog et bredt udsnit af personale fra afdelingerne, herunder medarbejdere med forskellig faglig baggrund og erfaring. Denne sammensætning havde til hensigt at indfange forskellige perspektiver på klovneindsatsen i plejehverdagen.

Interviewene blev gennemført med udgangspunkt i en semistruktureret spørgeguide, der satte ramme for dialogen, men samtidig gav plads til deltagerens egne fortællinger og refleksioner. Alle interview blev båndoptaget og efterfølgende transskriberet. Det empiriske materiale blev analyseret ved hjælp af tematisk analyse, hvor udsagnene blev koblet til de overordnede temaer i spørgeguiden.

Ligeledes er der lavet en litteraturgennemgang for at undersøge, hvad de få videnskabelige studier der omhandler demens og klovnemetoden, siger om implementering af klovneindsatsen og barrierer herved.

Litteraturgennemgang

Der er flere barrierer og udfordringer forbundet med brugen af klovne i demensplejen, som forskningen har identificeret. Disse barrierer kan påvirke interventionens effektivitet og kræver opmærksomhed for at sikre en hensigtsmæssig anvendelse.

Implementering af klovneinterventioner kræver trænedede professionelle, hvilket kan være en økonomisk og logistisk barriere. Manglende finansiering eller adgang til kvalificerede klovne kan begrænse anvendelsen, især i mindre plejehjem. Der er risiko for, at klovneinterventioner opfattes som infantiliserende, hvis den ikke udføres respektfuldt. En undersøgelse understregede vigtigheden af at se beboerne som individer frem for blot modtagere af underholdning. Klovne skal trænes i etisk bevidsthed for at undgå at underminere patienternes værdighed (Hendriks, 2017).

Plejepersonalets holdninger og arbejdsbyrde udgør en betydelig barriere for klovneindsatsens succes. Nogle medarbejdere ser interventionen som en afledning fra deres primære opgaver, såsom medicinadministration og personlig pleje, hvilket kan skabe modstand (Low et al., 2013). En under-

søgelse viste, at effekterne af klovneinterventioner var mindre udtalte, hvis personalet ikke aktivt støttede interventionen, og at engagement varierede afhængigt af deres forståelse af dens formål (Low et al., 2013). Personalet kan også opleve tidsmæssigt pres, da koordinering med klovne kræver ekstra planlægning og kommunikation, som ikke altid prioriteres i en travl hverdag. Desuden kan manglende uddannelse om klovneinterventioners potentiale føre til skepsis eller ligefrem afvisning, især hvis de frygter, at det forstyrrer etablerede rutiner eller patienternes stabilitet. For eksempel kan personalet bekymre sig om, at klovne utilsigtet triggere uro hos patienter med svær demens, hvilket øger deres arbejdsbyrde yderligere. Dette understreger behovet for en uddannelse og tæt samarbejde mellem klovne og personale for at sikre en sammenhængende plejeindsats (Low et al., 2013).

Pårørende kan også udgøre en barriere, da deres holdninger til klovneindsatsen varierer betydeligt. Nogle pårørende kan opfatte klovne som upassende eller useriøse i en alvorlig kontekst som demenspleje. Det kan føre til modstand mod interventionen (Hendriks, 2017). Denne opfattelse kan stamme fra en frygt for, at deres kære bliver behandlet som "underholdningsobjekter" frem for individer med komplekse behov. Omvendt kan andre pårørende støtte ideen, hvis de ser positive effekter som øget glæde eller social interaktion. Deres accept afhænger ofte af, hvordan interventionen præsenteres og forklares. Manglende kommunikation fra plejehjemmet om klovneinterventionernes formål, kan forstærke skepsis eller misforståelser blandt pårørende. For eksempel kan de bekymre sig om, at klovne forstyrrer en skrøbelig rutine eller ikke respekterer patientens værdighed, især hvis de ikke er til stede under sessionerne for at observere effekten selv. Involvering af pårørende i beslutningsprocessen kan mindske disse barrierer, men dette kræver tid og ressourcer fra personalet (Hendriks, 2017).

For yderligere læsning om klovne aktiviteter på plejehjem henvises til Roberts, S. J. (2026) systematisk review af kvalitative studier på området. Den analyserer, hvordan interventionen positivt påvirker trivsel, relationer og hverdagsliv. Resultaterne viser, at klovneindsatser kan skabe øjeblikke af glæde, øget social kontakt og meningsfuld kommunikation, især gennem nonverbal interaktion og relationel tilpasning. Effekten afhænger dog af konteksten, samarbejdet med personalet og klovnenes evne til at tilpasse sig den enkelte beboer. Artiklen konkluderer, at klovne inden for demensomsorgen kan være et værdifuldt supplement til personcentreret demensomsorg, men kræver organisatorisk forankring og kompetence.

Interviews med ledere

Lederinterviewene peger primært på kulturelle og holdningsmæssige barrierer i personalegruppen ved introduktionen af klovne. Lederne beskriver, at personalet ofte er delt i to positioner ved første møde med klovne: En gruppe er nysgerrig og positiv, mens en anden oplever klovnene som barnlige eller fagligt irrelevante. Denne skepsis bunder ifølge lederne sjældent i modstand mod klovnenes indsats, men snarere i personalets usikkerhed omkring egen rolle, frygt for at skulle udstille sig selv eller manglende forståelse for klovnenes faglighed.

“Modstanden bunder i deres egen usikkerhed ... hvad bliver jeg udsat for? ... men ... når vi først får snakket noget faglighed ind i det, så ændrer opfattelsen sig ret hurtigt.” Kilde: Leder

En central barriere, som lederne identificerer, er manglende faglig oversættelse af klovnetoden. Hvis klovnenes arbejde ikke tydeligt kobles til kendte faglige begreber som personcentreret omsorg, relationsarbejde og nonverbal kommunikation, kan metoden opleves som løsrevet fra kerne-

opgaven. Lederne fremhæver, at skepsis ofte mindskes markant, når klovnenes arbejde forklares med et tydeligt fagligt sprog og kobles til beboernes trivsel og personalets arbejdsmiljø.

Der peges også på forskelle i alder, personlighed og faglig tryghed som en barriere. Lederne oplever, at medarbejdere, der er trygge i sig selv og deres faglighed, lettere engagerer sig og bruger deres personlighed aktivt i mødet med klovnene. Omvendt har både helt unge og mere uerfarne medarbejdere i nogle tilfælde sværere ved at finde sig til rette i det legende univers.

“...når der først kommer nogle faglige termer på, så ændrer opfattelsen sig ret hurtigt.” Kilde: Leder

Endelig peger lederne på organisatoriske rammer som en mere strukturel barriere. Selvom ledelsen bakker op om klovnebesøgene, er det en udfordring at skabe plads i en travl drift, hvor praktiske opgaver og personalemangel fylder meget. Hvis klovnebesøg og workshops ikke tydeligt prioriteres af ledelsen, risikerer de at blive opfattet som et supplement, der kan vælges fra i pressede perioder.

Lederne peger på, at de pårørende ikke har været oplevet som en barriere, når de først er blevet introduceret til, hvorfor klovne er her. Dette summeres i sætningen – en oplyst pårørende er ikke en barriere – og tydeliggøre vigtigheden af at informere bredt om klovnenes tilstedeværelse på plejehjemmene.

Interviews med personale

Personalets interview tydeliggør, at de væsentligste barrierer opleves i plejehverdagen, hvor tid, struktur og arbejdskrav ofte begrænser mulighederne for at arbejde relationelt og fleksibelt. Mange medarbejdere beskriver et spænd mellem idealet om personcentreret omsorg og en hverdag præget af faste rutiner og dokumentationskrav. Dette gør det vanskeligt at prioritere deltagelse i klovnebesøg eller at observere og lære af klovnenes arbejde.

En gennemgående barriere er tidspres og manglende relations-tid. Flere medarbejdere beskriver, at relationelt arbejde ofte kræver, at man “stjæler tid” fra de praktiske opgaver, hvilket kan skabe både indre konflikter og kollegial spænding. Personalet er over en bred kam enig om, at klovnebesøgene synliggør værdien af relationelle øjeblikke og fokus på personcentreret arbejde, men uden ledelsesmæssig legitimering opleves det som vanskeligt at fastholde denne prioritering i hverdagen.

Personalet peger også på forskelle mellem vagtlag som en barriere. Særligt nævnes det, at aftenvagte og nattevagte ofte har færre erfaringer med klovnene, da aktiviteter og workshops primært finder sted i dagtimerne. Dette skaber ulige vidensniveauer i personalegruppen og begrænser den fælles forankring af klovneindsatsen.

En yderligere barriere er, at deltagelse i workshops og refleksion ofte er frivillig. Det medfører, at det primært er de samme engagerede medarbejdere, der får udbytte af projektet, mens resten af personalegruppen kun indirekte berøres. Flere medarbejdere efterlyser derfor, at workshop deltagelse planlægges som arbejdstid og ses som en fælles opgave frem for et tilvalg.

“Når vi har de der workshop, så er vi en håndfuld, der kommer og det synes jeg er for lidt ... det er simpelthen fordi, folk er meget på arbejde og de er fyldt op.” Kilde: Personale

“vi havde ikke tiden til at gå rundt med dem ... vi skulle gå med dem, når de kom, men det havde vi bare ikke tid til.” Kilde: Personale

Endelig peger personalet på, at forudindtagede forestillinger om borgerne kan fungere som en barriere. I nogle tilfælde vurderer personalet på forhånd, at bestemte borgere ikke vil have glæde af klovne, hvilket kan begrænse adgangen til besøg. Erfaringerne viser dog, at mange borgere – også dem personalet er mest usikre på – ofte reagerer positivt, når de får muligheden.

Samlet set er barrierer ved brugen af klovnemetoden i demensplejen ikke primært knyttet til selve metoden, men til de kulturelle, organisatoriske og faglige rammer, den indgår i. Lederinterviewene peger på, at manglende faglig oversættelse, forskelle i medarbejderes faglige tryghed samt driftsmæssige vilkår kan skabe indledende skepsis og begrænse prioriteringen fra personalet under klovnebesøg. Personalets udsagn understøtter dette billede og fremhæver især tidspres, faste strukturer, ulige deltagelse på tværs af vagtlag og forudindtagede forestillinger om borgerne som væsentlige barrierer i hverdagen. Sammenholdt med forskningslitteraturen understreges det, at en respektfuld, fagligt forankret og organisatorisk prioriteret implementering er afgørende for, at klovneindsatsen kan bidrage meningsfuldt til demensplejen, og skabe varig værdi for både mennesker med demens, personale og pårørende.

Klovnemetodens bidrag til personcentreret demensomsorg

Dette afsluttende kapitel samler rapportens analyser og resultater med henblik på at belyse, hvordan klovneindsatsen - klovnemetoden og reflektionsworkshops - kan bidrage til og videreudvikle personcentreret demensomsorg i praksis. Med afsæt i personalets og ledelsens perspektiver, samt nationale anbefalinger til demensomsorgen, gives der konkrete, fremadrettede anbefalinger til, hvordan klovnene kan indgå meningsfuldt i demensplejen.

Personalets perspektiv – klovnemetoden som praksisnær lærings- og refleksionsramme

Set fra personalets perspektiv fremstår klovnemetoden som en særlig praksisnær tilgang, der gør personcentreret demensomsorg konkret, sanselig og erfarelig. Klovnenes arbejde synliggør på en umiddelbar måde betydningen af relation, nærvær og fleksibilitet i mødet med mennesker med demens. Hvor personcentreret omsorg kan opleves som et abstrakt ideal i en travl plejehverdag, fungerer klovnemetoden som en demonstration af, hvordan omsorgen kan tage udgangspunkt i menneskets livsverden, følelser og ressourcer.

Personalet peger på, at klovnene bidrager til et ændret blik på borgerne. Ved at møde mennesket uden forudindtagede forventninger og med åbenhed for det, der opstår i øjeblikket, synliggør klovnene sider af borgeren, som ellers kan træde i baggrunden i en strukturstyret hverdag. Dette styrker personalets forståelse af borgeren som et unikt individ og understøtter en mere differentieret og personafstemt omsorgspraksis.

Samtidig viser personalets erfaringer, at klovnemetoden kan fungere som et aflastende og meningsgørende element i arbejdet. De fælles oplevelser med klovnene giver anledning til refleksion, faglig dialog og øget arbejdsglæde. Dermed bidrager klovnemetoden ikke kun til borgernes trivsel, men også til personalets mulighed for at fastholde engagement og faglig stolthed i en hverdag præget af høje krav og begrænsede ressourcer.

Klovnene træder ind i plejehverdagen med en klar intention om at understøtte en kultur, hvor personcentreret demensomsorg får reelt fodfæste i praksis. Gennem deres kunstneriske og relationelle engagement bringer klovnene et fokus på menneskets følelser, livsverden og ressourcer ind i afdelingen og skaber rum for møder, hvor personen med demens ses som mere end sin sygdom. Her kan nye perspektiver på relation, nærvær og fleksibilitet udfolde sig og inspirere til en praksis, hvor omsorgen i højere grad tager afsæt i det enkelte menneskes identitet, behov og aktuelle stemning. På den måde bidrager klovnene ikke blot med enkeltstående oplevelser, men med inspiration til en kulturforandring, der understøtter og levendegør personcentreret demensomsorg i hverdagen.

Ledelsens perspektiv – organisatorisk forankring og legitimering af relationelt arbejde

Fra ledelsens perspektiv bliver det tydeligt, at klovnemetodens bidrag til personcentreret demensomsorg er tæt knyttet til de organisatoriske rammer, hvori metoden implementeres. Ledelsen peger på, at klovneindsatsen har et betydeligt potentiale til at understøtte kvaliteten i demensomsorgen, men at dette potentiale kun realiseres fuldt ud, når relationelt arbejde tillægges legitim værdi i organisationen. Klovnemetoden udfordrer implicit en opgave- og tidsstyret omsorgslogik ved at insister

re på betydningen af øjeblikke, relationer og følelsesmæssig resonans. Ledelsen står derfor med en central opgave i at skabe rum for, at personalet kan observere, deltage i og reflektere over klovnenes arbejde. Uden tydelig prioritering og ledelsesmæssig opbakning risikerer klovnebesøg at blive opfattet som et supplement, der kan fravælges i pressede perioder, frem for et bidrag til kerneopgaven. Ledelsens perspektiv peger dermed på nødvendigheden af, at klovneindsatsen integreres strategisk i plejecentrets samlede tilgang til personcentreret omsorg. Eksempelvis gennem faste samarbejdsformer, tydelig rolleafklaring og systematisk refleksion i personalegruppen. Når klovneindsatsen indtænkes som en del af den faglige praksis, snarere end et isoleret initiativ, kan den bidrage til varige kulturforandringer i omsorgen.

Perspektiver i forhold til nationale anbefalinger til demensomsorgen

Klovnene har ikke ansvar for behandling eller pleje – dette forbliver personalets sundhedsfaglige opgave – men i mødet mellem klovnenes kunstneriske tilgang og personalets faglige omsorg opstår et frugtbart samspil. Denne tilgang harmonerer tæt med intentionerne i Ældreformen og det tilhørende fokus på helhedspleje, hvor borgerens samlede livssituation – fysiske, psykiske og sociale forhold – skal udgøre udgangspunktet for indsatsen. Klovnemethoden bidrager konkret til helhedspleje ved at understøtte sammenhæng mellem pleje, relation og livskvalitet og ved at tydeliggøre, at trivsel og mening er centrale elementer i omsorgen, også når helbredet er komplekst. Gennem klovnenes tilstedeværelse synliggøres det, hvordan små relationelle greb og opmærksomhed på menneskets livssituation kan integreres i den daglige praksis og supplere de sundhedsfaglige opgaver.

På den måde fungerer klovnemethoden ikke blot som et enkeltstående tilbud, men som et kulturelt bidrag til udviklingen af en mere helhedsorienteret og personcentreret plejepsikis. I samspil med personalet kan klovnene være med til at understøtte en omsorgskultur, der ligger i forlængelse af Ældrereformens ambitioner om værdighed, sammenhæng og fokus på det hele menneske – også i demensplejen.

Konklusion og anbefalinger

Samlet set viser rapporten, at klovneindsatsen har et betydeligt og flerfacetteret potentiale som understøttende praksis i personcentreret demensomsorg. Dette understøttes af både kvantitative og kvalitative data.

NPI-NH-undersøgelsen viser, at beboerne på plejecentre lever med komplekse og vedvarende adfærds- og psykiske symptomer – i gennemsnit ca. tre samtidige problemområder pr. beboer. Symptomer som apati, depression, agitation og irritabilitet forekommer hyppigt og skaber en plejehverdag, hvor relationelt og situationsafstemt arbejde er centralt.

MIDAS-målingerne dokumenterer en positiv effekt af klovnebesøgene på beboernes trivsel og engagement. Der ses forbedringer i interesse, respons, initiativ, medvirken og nydelse. Særligt stigninger i initiativ og medvirken peger på, at klovnemetoden ikke alene skaber øjeblikkelig glæde, men også understøtter beboernes aktive deltagelse og relationelle tilgængelighed i hverdagen. Dette er centralt i en personcentreret omsorg, hvor livskvalitet hænger tæt sammen med mulighed for deltagelse og meningsfuld kontakt.

De kvalitative analyser viser samtidig, at klovneindsatsen har et væsentligt læringsudbytte for personalet. Klovnene fungerer som praksisnære rollemodeller for en relationel tilgang, hvor nærvær, fleksibilitet og nonverbal kommunikation er i fokus. Personalet udvikler øget bevidsthed om relationelt arbejde, styrker deres kompetencer i nonverbal kommunikation og oplever større mod til at anvende humor, kreativitet og alternative greb i omsorgen. Derudover bidrager klovneindsatsen til refleksion, faglig dialog og øget arbejdsglæde.

Samtidig peger analysen tydeligt på en række barrierer for effekten og forankringen af klovneindsatsen. Disse er primært ikke knyttet til selve metoden, men til de organisatoriske og kulturelle rammer omkring praksis. Centrale barrierer der er vigtige at være opmærksom på, er som følger:

- Faglig oversættelse af klovnemetoden til kendte demensfaglige begreber i hverdagen
- Tidspres og begrænset mulighed for relationelt arbejde i hverdagen
- Varierende holdninger og indledende skepsis i personalegruppen
- Manglende deltagelse på tværs af vagtlag
- Begrænset organisatorisk prioritering og forankring

Disse forhold påvirker personalets mulighed for at observere, forstå og integrere klovneindsatsen. Det kan dermed reducere plejecentrenes og beboernes samlede udbytte af projektet, såfremt der ikke arbejdes målrettet med disse organisatoriske og kulturelle forhold løbende i projektperioden.

I en fremtidig udvikling og skalering af klovneindsatser i demensomsorgen, anbefales det dermed at Danske Hospitalsklovne samarbejder tæt med kommuner og plejecentre om følgende kulturelle og organisatoriske indsatsområder, ud fra en hensyntagen til lokale forhold og ressourcer.

- **Tydelig faglig forankring:** Klovneindsatsen bør fortsat løbende kobles til personcentreret omsorg og kendte demensfaglige begreber, så personalet kan se sammenhængen mellem klovnenes arbejde og kerneopgaven.
- **Ledelsesmæssig prioritering:** Plejecenterledelsen bør aktivt understøtte klovnebesøgene ved at afsætte tid til deltagelse og fælles refleksion, så læring og inspiration kan forankres bredt i personalegruppen.

- **Tværgående inddragelse af personale:** Klovnebesøg og workshops bør så vidt muligt tilrettelægges, så medarbejdere med forskellige faglig baggrund, forskellige opgaver i hverdagen og skiftende vagttag, får mulighed for at deltage og opnå erfaring med klovnene.
- **Systematisk videndeling:** Erfaringer fra klovnebesøg bør integreres i eksisterende refleksionsfora, fx teammøder eller faglige konferencer, for at understøtte fælles læring.

For **plejecentrenes og kommunernes** vedkommende betyder det konkret, at plejecentre bør prioritere, at klovneindsatsen bliver set som en del af kerneopgaven og ikke som et tilvalg, så den får samme legitimitet som øvrige socialfaglige indsatser i praksis. Samtidig bør deltagelse i workshops planlægges som arbejdstid, så så mange medarbejdere som muligt får mulighed for at deltage og opnå et fælles fagligt udbytte. For at sikre varig effekt bør erfaringer fra klovneindsatsen integreres i daglige arbejdsgange og faglige fora, hvor de kan omsættes til konkret praksis og løbende refleksion. Endelig bør plejecentrene arbejde aktivt med at skabe en kultur, hvor relationelt arbejde legitimeres og prioriteres som en central del af kvaliteten i omsorgen.

For **Danske Hospitalsklovnes** vedkommende, bør organisationen fortsat arbejde med at tydeliggøre den faglige kobling til personcentreret demensomsorg i klovnenes samarbejde med personalet, så klovneindsatsen fremstår som en integreret del af den samlede indsats med at udvikle personcentreret omsorg på plejecentret. Danske Hospitalsklovne bør samtidig understøtte læring ved at klovnene aktivt deler observationer og perspektiver på beboernes ressourcer, således at personalet får konkrete indsigter, de kan arbejde videre med. Derudover bør organisationen tilpasse samarbejdsformen, så den understøtter personalets mulighed for deltagelse og refleksion i en travl hverdag. Klovnene bør også bidrage til oversættelsen af deres metode til praksisnære handlinger, som personalet kan anvende i plejen. Endelig bør de indgå i et løbende samarbejde med både ledelse og personale for at sikre en bæredygtig forankring af indsatsen.

Rapporten konkluderer dermed at klovneindsatsen – når den er fagligt forankret og organisatorisk understøttet – kan fungere som en stærk praksisnær indsats til at omsætte personcentreret demensomsorg fra intention til handling. Klovneindsatsen bidrager både til øget trivsel og engagement hos beboere og til læring, refleksion og arbejdsglæde hos personalet. Den rummer dermed et væsentligt potentiale for udvikling af fremtidens demenspleje.

Litteraturliste

Danske Hospitalskløvnere (2017). Kløvnemetoden (intern rapport)

Hendriks, R. (2017). Clown's view as *respeciō*: Looking respectfully to and after people with dementia. *Medicine, Health Care and Philosophy*, 20(2), 207-217. <https://doi.org/10.1007/s11019-016-9734-1>

Kitwood, T. (1997). *Dementia Reconsidered: The Person Comes First*. Open University Press.

Low, L.-F., Baker, J. R., Harrison, F., Goodenough, B., & Jeon, Y.-H. (2013). The Sydney Multisite Intervention of LaughterBosses and ElderClowns (SMILE) study: Cluster randomised trial of humour therapy in nursing homes. *BMJ Open*, 3(1), e002072. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2012-002072>

Neuropsychiatric Inventory – Nursing Home Version (NPI-NH), <https://videnscenterfordemens.dk/da/neuropsychiatriisk-vurdering-npi-nh>

Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation*. Holt, Rinehart and Winston.

Sundheds- og Ældreministeriet. (2017). *Et trygt og værdigt liv med demens: National demenshandlingsplan 2025*. Sundheds- og Ældreministeriet. ISBN: 978-87-7601-367-7.

Roberts, S. J., Lockett, T., Ivynian, S., & DiGiacomo, M. (2026). Elder Clowning Interventions for Persons With Dementia in Long-Term Care: A Systematic Review and Metasynthesis of Qualitative Research. *Dementia (London, England)*, 25(1), 192-214. <https://doi.org/10.1177/14713012251366738>

Music in Dementia Assessment Scales (MIDAS). Aalborg University. <https://www.communication.aau.dk/research/music-therapy-research/midas>